

نمایشگاه «هشت» برپا می‌شود

ارزیابی آثار ارسال شده به سومین جشنواره عکس تلفن همراه «هشت» توسط مسعود زنده‌روح کرمانی، کیازنگ علایی و محمود مروتی انجام و اسامی راه‌یافتگان به نمایشگاه اعلام شد. بدین ترتیب و از میان ۴۹۱۰ عکس از ۶۲۸ آثار ۵۰ هنرمند عکاس با ۸۵ عکس به نمایشگاه و کتاب عکس جشنواره راه یافتند. / جام‌جم دیلی

مرداد با «کلمه به کلمه»

نمایشگاه گروهی «کلمه به کلمه» روز گذشته در گالری پروژه‌های آران افتتاح شده و تا ۲۰ مرداد ادامه دارد. این نمایشگاه توسط اکرم احمدی توانا گردآوری شده و آثار هنرمندانی همچون محمود بخشی، مهدیه بازوکی، آناهیتا رزمی، زروان روح‌بخشان، نوید سلاجقه، آریتا شهرزاد، امیرحسین شهنازی، ایمان صفایی، ماهر طوسی، اله‌یار نجفی، حسین والامنش و نیکو وسلاری به نمایش گذاشته است. / جام‌جم دیلی

چگونه و با تلاش چه کسانی خوشنویسی از کتابت قرآن

آغاز و به هنر تبدیل شد

قصه خوش خط

در آغاز کلمه‌ها فقط نوشته می‌شدند، برای خوانده شدن اما عشق و ایمان، واژه‌ها را رنگ آمیزی کردند و هنری ایجاد شد به نام خوشنویسی که داستان بلندی دارد. هنر خوشنویسی یک قصه است با هزار خرده روایت، اما تلاش کرده‌ایم فقط بخشی از آن را در یک پرده کوتاه بگنجانیم؛ چرا که اینجا نه مجال مناسبی است برای طرح مباحث فنی و تکنیک‌های خوشنویسی و نه فرصتی در اختیار می‌گذاره برای پرداختن به تاریخ خوشنویسی در جهان اسلام که ایران را هم شامل می‌شود.

در زمانه‌ای که توجه کشورهای عربی بیشتر از قبل به هنر خوشنویسی معطوف شده، ترکیه در تلاش است استانبول را به عنوان پایتخت خوشنویسی جهان اسلام ثبت و خط نستعلیق را تصاحب کند و در شرایطی که استاد امیرخانی به عنوان گنجینه زنده بشری در خط نستعلیق معرفی شده، در این صفحه از انواع خطوط اسلامی و ایرانی، چند نمونه مطرح را به اختصار معرفی کرده‌ایم و به کسانی اشاره کرده‌ایم که در شکل‌گیری یا اعتلای این خطوط سهم داشته‌اند. همچنین به تولد خوشنویسی ایران از بطن خوشنویسی اسلامی اشاره‌ای کرده‌ایم که شاید این موارد برای برخی از ما شروع و بهانه‌ای باشد برای مطالعه درباره خوشنویسی یا حتی مشق کردن و آموختن یکی از شیوه‌های آن.

آذر مهاجر

ادبیات و هنر

چگونه ما

خوشنویس شدیم

خوشنویسی مثل نگینی است که روی انگشتری هنرهای اسلامی می‌درخشد و به هنرهای دیگر هم تسری پیدا کرده چرا که کتابت و نوشتن، تجسم کلام خداوند و البته زبان هنری مشترک بین تمام مسلمانان بوده است. تکامل خط و تبدیل آن به هنر خوشنویسی به وضوح در سرزمین‌های اسلامی و به‌طور خاص در ایران ملموس است. رواقع خوشنویسی ایرانی بخشی از خوشنویسی اسلامی محسوب می‌شود که سبک و شیوه مختص به خودش را دارد؛ سبکی که ریشه در کتابت و خوشنویسی اسلامی دارد اما شاخه‌ها و میوه‌هایش حاصل ذوق و فرهنگ ایرانی است. خوشنویسی ایرانی قرن‌هاست هویت مستقل پیدا کرده و از مرزهای ایران هم فراتر رفته و به تمام کشورهایی که در طول تاریخ تحت نفوذ حکومت ایران بوده‌اند از جمله به کشورهای آسیای میانه، افغانستان، پاکستان و هند راه پیدا کرده است. خوشنویسی و کتابت در ایران پیش از اسلام هم مرسوم بود و نسخه‌های متعدد قرآن خطی در ایران بعد از اسلام نوشته شد، اما زمان حکومت ایلخانیان بود که با خط به عنوان یک عنصر تزئینی برخورد شد و کم‌کم در زمان تیموریان خوشنویسی به مرتبه و جایگاه امروز که یک هنر مستقل است، دست پیدا کرد و برای اولین بار در همین دوره نستعلیق از ترکیب خط تعلیق که یک شیوه نگارش فارسی است و نسخ عربی، متولد شد. خوشنویسی ایرانی در گذشته‌های دور برای نوشتن نامه‌های اداری و مکاتبات رسمی کاربرد داشت اما امروزه برای نوشتن متون فاخر از جمله دیوان اشعار و خلق آثار هنری مورد استفاده قرار می‌گیرد. در تمام سال‌هایی که هنر خوشنویسی در ایران رواج داشته، برای کتابت قرآن، احادیث و روایات و همچنین کتیبه‌نویسی مساجد و مدارس مذهبی به طور معمول از خطوط ثلث و نسخ بهره گرفته‌ایم که از خطوط خوشنویسی اسلامی هستند و خوشنویسی ایرانی را به عنوان یک هنر مستقل و به منظور آراستگی و تزئین به کار برده‌ایم.

بعضی نام‌ها کمتر به گوشمان خورده و برخی دیگر را بیشتر می‌شناسیم. گذر زمان به برخی خط‌ها ماهیت و ماندگاری داده و برخی دیگر را کم‌رنگ کرده است. از میان شش خط اصلی عربی که به اقلام سته معروف هستند و سه خط خوشنویسی فارسی این چند عنوان بیشتر مورد توجه خوشنویسان و کاتبان قرار گرفته که مختصری درباره آنها می‌خواند.

بعضی نام‌ها کمتر به گوشمان خورده و برخی دیگر را بیشتر می‌شناسیم. گذر زمان به برخی خط‌ها ماهیت و ماندگاری داده و برخی دیگر را کم‌رنگ کرده است. از میان شش خط اصلی عربی که به اقلام سته معروف هستند و سه خط خوشنویسی فارسی این چند عنوان بیشتر مورد توجه خوشنویسان و کاتبان قرار گرفته که مختصری درباره آنها می‌خواند.

قواعد و اصول این خط یکی از دشوارترین و کامل‌ترین قواعد خطوط اسلامی محسوب می‌شود و به همین منظور خط ثلث بیشتر در تزئین کتاب‌ها و کتیبه‌ها استفاده می‌شد. یکی از قواعد خط ثلث که احتمالاً در انتخاب نام آن نیز نقش داشته این است که یک سوم حرکات آن در سطح و دو سومش به شکل منحنی است. خط ثلث در ایران برای نوشتن عنوان سوره‌های قرآن کریم، پشت جلدنویسی، سرلوحه‌ها و به‌خصوص در کتیبه‌ها و کاشیکاری‌ها به‌کار رفته و استفاده از آن هنوز هم رایج است.

نسخ: خطی است کامل معتدل، منظم، روشن و واضح. از نظر شکل حروف به

خط کوفی با گسترش سرزمین‌های اسلامی، به کشورهای مختلف راه یافت و شکل‌های متنوعی پیدا کرد که در یک دسته‌بندی کلی می‌توان کوفی مشرقی و کوفی مغربی را نام برد که هر کدام زیرشاخه‌های متعدد دارند. همین‌طور خطوطی مثل ثلث و نسخ هم از خط کوفی مشتق شده‌اند. خط کوفی اولیه، ساده است و بدون اعراب، تشکیل شده از

ثلث شباهت دارد با این تفاوت که نیمی از حرکت این خط در سطح و نیمی دیگر در منحنی‌ها شکل می‌گیرد. این خط بلند همراه است. هرچند در نسخه‌های جدیدتر از این خط، نقطه‌گذاری و اعراب دیده می‌شود.

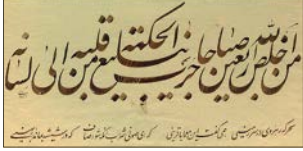

خط نسخ در واقع اولین خطی بود که برای تکمیل کردن نواقص و اشکالات خط کوفی و اضافه کردن اعراب و حرکات و آواها اختراع شد تا برای الفبای فارسی مناسب شود. شاید جالب باشد بدانید این خط انواع زیادی دارد که از جمله آنها می‌توان به نسخ قدیم یا نسخ حجازی، نسخ الفصاح، نسخ عثمانی، نسخ ایرانی یا همان نسخ نیریزی، نسخ بغدادی، نسخ الحدیث و نسخ چاپی اشاره کرد.

تعلیق: اولین شیوه خوشنویسی فارسی است که تحت تأثیر برخی خطوط عربی و خطوط ایرانی پیش از اسلام شکل گرفته است. این خط، اولین خط کاملاً ایرانی است، چون برای فارسی که از عربی منشعب شده بود، طراحی شد و در آن از اعراب‌گذاری خبری نبود. تعلیق خطی تودرتو و متصل به هم است و کلمات و حروف در آن یکنواخت نوشته نمی‌شوند، یعنی گاهی بزرگ و گاهی ریزند. خط تعلیق منحنی‌های زیاد، حروف مدور و قابلیت فراوان در ارائه ترکیب‌های

متنوع دارد. از این رو خواندن و نوشتن آن برای عموم سخت است و به همین سبب بیشتر کسانی از این خط استفاده می‌کردند که سواد بالایی داشتند. از آنجا که این خط ویژه کاتبان دربارها و دیوان‌های حکومتی بوده، حالا دیگر کاربردی ندارد.

نستعلیق: عروس خطوط اسلامی است و این سبب افتخار برای ما ایرانی‌ها به حساب می‌آید؛ چرا که این خط یکی از شیوه‌های نگارش خوشنویسی فارسی است که در ایران شکل گرفته و از کشور ما به سایر کشورهای عربی راه پیدا کرده است.

نستعلیق در واقع از ترکیب دو نوع خط نسخ و تعلیق شکل گرفته و خط‌شناسان بر این باورند که این خط ابتدا نسخ‌تعلیق نام داشته اما به مرور زمان و در اثر استفاده زیاد تبدیل به نستعلیق شده است. خط نستعلیق ظرافت‌ها و گردش‌های لطیف دارد و زیبایی، تناسب، هماهنگی و ساتواری توأمان را می‌توان در این خط دید. عمده حرکات حروف و اجزای آن بر منحنی استوار است و کمتر می‌توان خط صاف و مستقیم در این خط دید. در این خط اعراب‌گذاری انجام نمی‌شود، مگر به ضرورت و بسیار

خط شکسته نستعلیق از طرفی مانند خط تعلیق، جزئیات قابل اعتنا دارد و از سوی دیگر در تندنویسی به کار می‌آید یا به عبارت دیگر این خط پلی است میان روانی و تندنویسی تعلیق و ظرافت و زیبایی نستعلیق.

مهمترین هنرمندان خوشنویس چه کسانی هستند

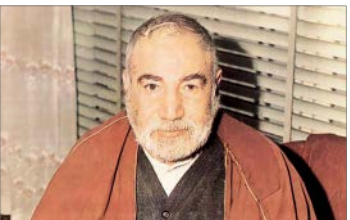
نستعلیق جای گرفته است. اواز بنیانگذاران انجمن خوشنویسیان ایران است و کتاب‌های زیادی با خط زیبا و منحصر به فرد استاد امیرخانی زینت شده‌اند، مثل گلستان سعدی، دیوان حافظ، رباعیات خیام، دیوان خواجوی کرمانی و فرازهایی از شاهنامه.

یدالله کابلی خوانساری

استاد خط شکسته نستعلیق، متولد ۱۳۲۸ در خوانسار، عضو شورای عالی انجمن خوشنویسان ایران و دارنده اولین گواهینامه استادی و درجه یک هنری در خط شکسته معاصر و چهره ماندگار ایران است. از اینکارات استاد کابلی خوانساری، ابداع کلید خط شکسته معاصر ایران است. اواز سال ۱۳۵۰ با راه‌اندازی آموزش و تعلیم خط شکسته، تحول بزرگی را در خوشنویسی دوران معاصر رقم زد.

خوشنویسان ایران. حسن میرخانی که سال ۱۲۸۶ در تهران متولد شده و ۷۵ زندگی کرده بود، از ۱۱سالگی خوشنویسی می‌کرد. پدر او سید مرتضی برغانی بود که سبک خوشنویسی میرزا رضا کلهر را به دو فرزند خود حسین و حسن میرخانی تعلیم داد.

سیدحسین میرخانی روز ۱۱ خرداد سال ۱۳۶۱ پس از چند سال نابینایی درگذشت.

غلامحسین امیرخانی

به سال ۱۳۱۸ متولد شده و همین روزها نامش در فهرست گنجینه زنده بشری در خط

اول کسی است که به شکسته نستعلیق سر و صورت کامل داد و برایش قاعده طراحی کرد.

میرزا محمد رضا کلهر

متولد ۱۲۰۷ در تهران از خوشنویسان صاحب‌نام در خط نستعلیق در زمان قاجار بود. او از نستعلیق نویسان مؤثر در تاریخ هنر ایران به‌شمار می‌رود که شیوه‌ای خاص در نستعلیق نویسی ایجاد کرد. این شیوه پس از او و تا حال حاضر شیوه رایج در نستعلیق‌نویسی دوران معاصر محسوب می‌شود.

سیدحسین میرخانی

از استادان صاحب سبک خط نستعلیق بود و از بنیانگذاران، رئیس و استاد ارشد انجمن

داشته که گویا بخش زیادی از آن را به محرومان می‌بخشیده است. اولین اثری که از او شناخته شده صحیفه سجاده‌ای است که سال ۱۰۸۷ قمری کتابت کرده و از شاهکارهای این استاد یک قرآن نفیس به خط نسخ است.

میرعماد حسنی قزوینی

خوشنویس پرآوازه ایرانی و استاد خط نستعلیق است که شاگردان بسیاری تربیت کرده و از سرامدان هنر خوشنویسی بود. شوربختی میرعماد این بود که سال ۹۶۱ هجری قمری متولد شده بود و در عصر صفویان زندگی می‌کرد. شاه عباس صفوی به اتهام پیروی از مذهب تسنن، فرمان به قتل میرعماد داد. با این همه، از سال‌های زندگی این استاد آثار فراوانی باقی مانده که در موزه‌های ایران و جهان و مجموعه‌های شخصی نگهداری می‌شود. میرعماد خود را از سادات حسنی می‌دانست و ازاین رومناضیش بیشتر میرعماد الحسنی بود.

خواجه تاج‌الدین سلمانی اصفهانی

خوشنویس صاحب‌نام سده نهم بود که برخی ایجاد و ابداع خط تعلیق را به او نسبت می‌دهند و اغلب محققان بر این باورند که او خط شکسته تعلیق را به وجود آورده است. حتی اگر این ادعا درست نباشد، اما تاج‌الدین سلمانی

داد. ابن مقله خط محقق را از خط کوفی و نسخ قدیمی بیرون کشید و آن را قاعده‌مند کرد. سپس خط ریحان را ایجاد کرد و بعد از آن خط ثلث را از خط ریحان به وجود آورد و به نسخ هم سر و سامان داد. او قرآنی به خط نسخ نوشته که خطوط محقق و ریحانی و کوفی در سر سوره‌ها قرار دارند و هنگامی که خواست کتابت قرآن به سایر خطوط فرق داشته باشد خط توقیع را ابداع کرد.

احمد نیریزی

تقریباً ۳۰۰ سال پیش، اواخر دوره صفویه در شهر نیریز استان فارس متولد شد و در نسخ‌نویسی استاد بود. از زندگی میرزا احمد نیریزی اطلاع دقیقی در دست نیست به‌جز این‌که آخرین پادشاه صفویان او را به اصفهان دعوت کرده بود و میرزا در سال‌های ۱۱۰۵ تا ۱۱۳۴ هجری قمری در دربار صفوی به کتابت قرآن و ادعیه و نسخ دینی مشغول بوده و درآمد خوبی

تاریخ هنر خوشنویسی، هنرمندان بسیار به خود دیده که هر کدام سهمی در حیات، تداوم و اعتلای این هنر داشته‌اند؛ برخی از آنها بیشتر از برخی دیگر به حال هنر خوشنویسی مفید بوده‌اند و همین نامشان را در تاریخ جاودان کرده است. از این رو سراغ چند هنرمند رفته‌ایم که یا در آفرینش خطوط خوشنویسی سهم داشته‌اند یا در یک شاخه خوشنویسی به عنوان استاد بی‌بدیل شناخته می‌شوند یا افتخاری آفریده‌اند.

ابن مقله

نام کاملش، ابوعلی محمد بن علی بن حسین (حسن) بن عبدا... شیرازی ملقب به ابن مقله است که سال ۲۷۲ قمری در شیراز متولد شد. او ۵۶سال بیشتر زندگی نکرد اما در همین مدت تحول عظیمی در سیر نگارش حروف به سمت خوشنویسی هنرمندانه ایجاد کرد.

ابن مقله ادیب، خوشنویس، مبتکر و مبدع خطوط مختلف و وزیر عباسیان بود. ابداع و تنظیم خطوط ششگانه اسلامی و اصول دوازده‌گانه خوشنویسی که بیش از هزار سال پابرجا مانده‌اند، را به او نسبت می‌دهند و بیشتر تاریخ‌دانان از او به‌عنوان اولین مبتکر خوشنویسی اسلامی نام می‌برند و او را اولین کسی ذکر می‌کنند که کتابت را به یک هنر ارتقاء